

Appartement
op zolder in de
Warmoesstraat

5

Het woonspoor
van Beatrijs
Smulders

8

IPS

wonen

Design als erfgoed

Stoffeerderij van Gispen, 1935.

FOTO GISPEN

Hart verpand aan meubels van Gispen

Een pianolampje uit 1927 bracht haar in contact met Gispen. Nu is Sylvia van Schaik conservator van de Stichting Gispen Collectie.

CAROLINE ABCOUWER

De beroemde Gisolamp, model 431.

Natuurlijk is ze benieuwd met welke Gispenjuweeltjes mensen op 5 juni, tijdens de Gispen Erfgoeddag, komen aanzetten. Er zijn nog genoeg originele modellen en replica's in omloop. En iedereen die wil weten of het een echte Gispen is, hoeveel het waard is en hoe het eventueel te restaureren is, kan zich melden.

En wie weet..

Maar nee. De kans dat iemand zich meldt met de Gisolamp model 431, acht Sylvia van Schaik uitgesloten. "Van die bureaulamp met lusvormige, gebogen buisvoet – een ontwerp uit 1935 – zijn er in Nederland nog maar hooguit één of twee te vinden. En dan nog. Zelfs al zou er een exemplaar opduiken, zou het te duur zijn om aan te kopen. Maar het zou wel heel fijn zijn om nog een origineel exemplaar te vinden."

Het eerste ontwerp van Gispen dat ze zelf in handen kreeg, was de pianolamp uit 1927. "Goedbeschouwd is het een ontwerp van J.J. Oud. Hij ontwierp de vorm met de bol als tegenwicht en de asymmetrische plaatsing van het lichtelement. Maar omdat Gispen meer ervaring

met licht had, kwam hij bij hem terecht en zijn ze samen tot het eindontwerp gekomen. Ik studeerde kunstgeschiedenis en kwam die lamp tegen tijdens een studieproject voor Museum Boijmans Van Beuningen. Het is nog altijd één van mijn favoriete Gispenontwerpen. Ik heb er zelf één boven mijn bureau. Een replica, dat wel. Maar hij is me dierbaar. En niet alleen omdat het mijn eerste kennismaking met Gispen was, maar omdat ik de vorm nog altijd prachtig vind."

De bureaulamp bracht haar bij het Nederlands Architectuurinstituut (NAi), dat nog een schat aan Gispenmateriaal in huis bleek te hebben en haar in 1996 vroeg de collectie te ontsluiten en mee te helpen een Gispenpresentatie in te richten. En als vanzelf leidde dat, nadat ze in 1996 was afgestudeerd, tot het verzoek conservator te worden bij de Stichting Gispen Collectie, een initiatief van oud-medewerker Gustaaf Toonen. De collectie die door de stichting bij elkaar werd gebracht, heeft sinds 2002 een eigen plaats in het Gispen Museum. Een museum met beperkt budget, zonder eigen gebouw en goedbeschouwd ook zonder eigen collectie.

Van Schaik: "Voor een museum met een eigen collectie heb je een depot nodig waar meubelen worden verpakt en stofvrij kunnen worden opgeslagen in een ruimte die klimatologisch daarvoor geschikt is. Je moet alles bijhouden: wat waar staat, wie het heeft ingebracht, van wie het is. Dat is een heel kostbaar traject. Het was direct duidelijk dat we dat niet konden betalen. Dus hebben we ervoor gekozen een ruimte in te richten in het bedrijf Gispen, waardoor we gebruik kunnen maken van de receptie van het bedrijf. De collectie is eigendom van het Instituut Collectie

Nederland. Wij hebben het in bruikleen."

Niet elke stoel of tafel – hoe fraai ook – is het predicaat 'erfgoed' waard. Wanneer verdient een lamp, meubelstuk of merk een eigen erfgoedstichting, al dan niet met eigen museum? Vooral bij gebruiksvoorwerpen, wat meubelen per slot van rekening zijn, gaat het er volgens Van Schaik om dat het ontwerp de functionaliteit moet overstijgen. "Functionaliteit alleen is niet vol-

Hendrik Gispen (1890-1981) – Amsterdammer van geboorte – die in 1916 in Rotterdam een metaalbewerkingsbedrijf oprichtte. In die periode, van 1916 tot en met 1933, bestond de productie vooral uit unica in smeedijzer, koper of brons, Gisolampen en stalen buismeubilair voor woning- en kantoorinrichting. Zoals de stoel no.101, een ontwerp uit 1931. In 1930 verscheen de eerste catalogus. Voor Van Schaik een houvast bij het beoordelen van

'Het gaat er niet om of een bureaulamp mooi is, het moet zo boeiend zijn dat je blijft kijken'

doende. Het moet ook zo zijn vormgegeven dat je, eigenlijk net als bij een kunstvoorwerp, ernaar wilt blijven kijken. Het gaat er niet zo zeer om of het mooi of lelijk is. Maar het moet wel interessant zijn. Zoals die bureaulamp die door de belijning, door de constructie met de bal meer is dan zomaar een bureaulamp."

Functioneel, ergonomisch verantwoord, kwalitatief hoogstaand en met gevoel voor de tijdgeest. Dat is volgens Van Schaik de kracht van Gispen. Het merk dankt haar naam aan industrieel ontwerper Willem

meubelstukken die aan Gispen worden toegeschreven. "Dat is soms lastig. En niet alleen omdat er in de beginperiode zoveel unica gemaakt zijn. Ook omdat bij Gispen de klant koning was. Als iemand het onderstel van het ene model wilde hebben, maar dan met de zitting van een ander model erop, kon dat."

De scheppingsdrift van W.H. Gispen bleef niet beperkt tot het industrieel ontwerp alleen. Volgens Van Schaik schilderde hij ook niet onverdienstelijk, ontwierp hij zelf de eerste catalogi en zijn er beelden be-

ADVERTENTIE

Zelfbouwen doe je in Almere

54 kavels in Columbuskwartier, Almere Poort. Kavels van 150 tot 500 m², vanaf € 49.200,-. Verkoop start op 29 mei om 10.00 uur in de Kavelwinkel, stadhuis Almere.

www.ikbouwminhuisinalmere.nl

Bekleden of niet?

Het is de op één na meest gestelde vraag van designliefhebbers: is dit stoeltje het waard om opnieuw bekleed te worden? (De vraag of het een echte Gispen is, staat op nummer één.) Voor conservator Van Schaik is het een moeilijk op te lossen dilemma. "Een stoeltje met een versleten, maar wel authentieke stof is meer waard dan een stoel die opnieuw bekleed is. Dus per definitie wordt een stoel die je opnieuw bekleedt, minder waard."

"Als het echt een mooi exemplaar is, is restaureren een optie. Maar dat moet je er wel voor over hebben. En dan wordt het een pronkstuk. Leuk voor een verzamelaar. Maar als je die ruimte en het geld er niet voor over hebt, is er natuurlijk ook niets op tegen de stoel in een eigentijdse stof te laten bekleden en gewoon te gebruiken."

Industrieel ontwerper Willem Hendrik Gispen in 1953.

FOTO EVA BESNYŐ/MAI

waard gebleven waarop hij als fotograaf staat. Een man met vele creatieve talenten. En praktisch inzicht. Van Schaik: "Fauteuil 412 uit 1934 is een goed voorbeeld. De armleggers van de stoel – die nog altijd in veel huiskamers staat – zijn over de buisconstructie heen gelegd zodat je onderarm niet in contact komt met het koude staal. En de maatvoering is, ergonomisch verantwoord, precies zo dat je hele onderarm vanaf de elleboog op de leuning kan rusten."

Begin jaren dertig, toen het bedrijf groter werd en forse investeringen in nieuwe machines het bedrijf bijna fataal werden, kreeg Gispen er met W. van Osselen een nieuwe directeur bij. Van Osselen was de man van schaalvergroting en zag kansen in de markt voor kantoormeubilair. Toch zou het nog tot 1949 duren voordat de verschillen tussen de zakenman Van Osselen en de kunstenaar W.H. Gispen tot het opstappen van de laatste zouden leiden. Hij bleef nog wel even adviseur totdat in 1953 Christoffel Hoffman – al sinds 1918 hoofd tekenkamer – en Wim Rietveld samen het designteam vormden. Rietveld, die onder meer tekende voor het ontwerp van fauteuil 415, zou later André Cordemeyer naar Gispen

halen. Ook zijn naam staat bij veel Gispenontwerpen. Net zoals die van Coen de Vries, Peter de Boer en Jan Jacobs, die de meest succesvolle kantoormeubelprogramma's van Gispen ontwierp.

Dat de namen van deze ontwerpers bij het grote publiek nauwelijks bekend werden, komt volgens Van Schaik omdat in die tijd nauwelijks van belang was. "In de jaren zeventig en tachtig van de vorige eeuw was de naam van de ontwerper niet zo belangrijk. Pas eind jaren negentig zie je het fenomeen design opkomen. Dan wordt ook de naam van de ontwerper weer meer van belang."

Inmiddels is Gispen sinds 2008 weer terug in de woning met het label 'NgispeN', dat wordt vorm gegeven door ontwerper Richard Hutten. Een ontwerper die volgens Van Schaik als geen ander geschikt is het gedachtegoed van W.H. Gispen naar deze eeuw te vertalen. "Neem nu *Leaves*, dat is een heel simpele oplossing om saaie systeemplafonds op te vrolijken. Briljant in al zijn eenvoud."

Op zaterdag 5 juni vindt de eerste Gispen Erfgoeddag plaats in Culemborg. De dag duurt van 11.00 tot 15.00 uur. www.gispen.nl

Pimp je systeemplafond met *Leaves*.

Loungestoel Rhino van Richard Hutten.

Hoofstad

Atradius, Slotervaart

Mensen die hun zoon Diego of Lionel noemen, zetten hoog in. Ook de ouders van Marilyn's of Vanessa's hebben een ander verwachtingspatroon dan die van Greetjes of Treesen. Ik durf te wedden dat het echtpaar Duijts bij de eerste aanblik van hun wolk van een zoon dachten: dat wordt een talenwonder, die noemen we Frans!

Bedrijven die zichzelf als 'merk' willen 'positioneren' hebben vaak oerlelijke namen. Bij een club die zich Synovate noemt, zou ik nog niet eens een leesmap willen bestellen en van een naam als Motivaction schieten bij mij spontaan de rode vlekken in mijn nek. Vastgoedontwikkelaars die patserige projecten nog van enig cachet trachten te voorzien, noemen die plaza of, nog ordinaarder, staete. Brrrr.

Op een bedrijfsverzamelterrein vlak bij Schiphol staan, in de slagschaduw van het Mexx-gebouw, een paar non-descripte kantoorblokken van het soort waarvan wethouder Van Poelgeest (Maarten; vernoemd naar zijn grootvader) nu eindelijk gezegd heeft dat we er meer dan genoeg van hebben, hoewel hij dat rechtstreeks in zijn portemonnee zal voelen; de opbrengst van de grond ten behoeve van kantoorruimte is een enorme melkkoe voor de gemeente. Op deze plek staat ook een Art Hotel, waarvan ik zeker weet dat er net zo weinig kunstenaars logeren als modellen in het Fashion Hotel. Op een reclamebord wordt een 'Design barbecue' gepromoot, ik verzin het niet.

Vastgoedontwikkelaar en bouwbedrijf G&S ontwikkelde aan het einde van de Johan Huizingalaan een door Van den Oever, Zaaier & Partners ontworpen gebouw voor kredietverzekeraar Atradius. Wat een kredietverzekeraar precies doet, weet ik na langdurig bestuderen van diverse bronnen nog steeds niet. De naam Atradius be-

tekent – hoewel de Latijnse klank een aura van betrouwbaarheid suggereert – hoegenaamd niks. Het is een door marketingspecialisten bedachte samenvoeging van *trade* en *radius*.

Dat je op de bovenste etage van dit gebouw rondom een mooi uitzicht hebt, geloof ik graag, maar volgens mij is de kernactiviteit van dit bedrijf exact dezelfde als die van elke assuradeur: zo veel mogelijk premie innen en zo min mogelijk claims uitkeren.

Het ongeveer vijftig meter hoge gebouw is omtrokken met een spiegelend glazen vlies. Hier en daar knikt de gevel beurtelings

Ongeïnspireerd, liefdeloos en pijnlijk pretentius

naar binnen of naar buiten, ongetwijfeld met de bedoeling het gebouw identiteit te geven of zelfs beeldbepalend te laten zijn. Gelukkig pasten de kosten hiervan exact binnen de vijftienhonderd euro per vierkante meter die de ontwikkelaars wilde uitgeven.

Dat deze glasbak net zo goed in Dallas of Klagenfurt had kunnen staan, beschouwen zij waarschijnlijk als een compliment. Dat het overduidelijk in de jaren negentig geconcipeerd is, hoeft niet per se bezwaarlijk te zijn. Dat het ongeïnspireerd ontworpen, liefdeloos gedetailleerd, fantasieeloos gematerialiseerd maar desondanks pijnlijk pretentius is, des te meer.

Deze ongetwijfeld perfect bij het merk Atradius passende *landmark* is eigenlijk nu al gedateerd, hetgeen overigens voor de ontwikkelaar – zolang er maar een solvabele, kredietwaardige huurder in zit – geen naam zal mogen hebben.

RONALD HOOFT
r.hooft@parool.nl

FOTO FLORISLOK

W= weergaloos, wereldklasse
G= gewoon goed
T= tegenvaller, kan zoveel beter
N= niet best, omrijden
Z= zand erover en aanstampen!